

УДК 343.81

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.19>

Литвиненко О.Ю.

аспірант Класичного приватного університету

ORCID ID: 0009-0000-6614-7230

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ: ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Впровадження в кримінально-виконавчу систему України міжнародних стандартів поводження із засудженими, перехід від каральної виправної системи до реабілітаційного підходу пенітенціарної системи у виправленні засуджених зумовило детальне регламентування в українському законодавстві їх правового статусу, який визначає права та обов'язки засуджених під час відбування покарання та виконання інших судових рішень. Дослідження механізму захисту прав засуджених, системи їх гарантій та впровадження міжнародних стандартів в цій сфері зумовлено зокрема наступними аспектами: дослідження механізму реалізації прав засуджених сприяє визнанню та захисту їхніх основних прав відповідно до міжнародних гуманітарних стандартів прав людини; дослідження прав засуджених дозволяє виявляти та усувати випадки катувань, нелюдського або принижуючого гідність поводження у виправних установах; розуміння та врахування прав засуджених сприяє розробці програм, спрямованих на їхню ефективну реабілітацію та ресоціалізацію; аналіз умов ув'язнення та забезпечення ефективних механізмів захисту прав засуджених сприяє покращенню умов утримання в місцях позбавлення волі; дослідження прав засуджених сприяє створенню відкритих та прозорих систем правосуддя, що зміцнює довіру громадськості.

Право засуджених на охорону здоров'я визначає, що кожна особа має право на найвищий доступний стандарт фізичного і психічного здоров'я та включає в себе право на

доступ до медичної допомоги, профілактичних заходів, лікування і забезпечення гігієнічних умов та умов життя, які сприяють збереженню здоров'я.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню питання правового статусу засуджених, системи гарантій їх прав та міжнародних стандартів в цій сфері в тій, чи іншій мірі присвятили свої праці такі науковці, як: К.А. Автухов, В.А. Бадира, І.Г. Богатирьов, А.П. Гель, О.М. Джужа, О.Г. Колб, Н.В. Коломієць, О.М. Литвинов, А.Х. Степанюк, І.С. Яковець, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, Ю.В. Шинкарьов, Шкута О.О. та ін.

Мета статті. Здійснення теоретично-правового аналізу права засуджених на охорону здоров'я, в т.ч. і міжнародних стандартів в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Ст. 3 Конституція України визначає, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Дана конституційна норма стосується в т.ч. і засуджених осіб (з урахуванням обмежень визначених законодавством та встановлених судовим вироком), що обумовлює впровадження відповідних норм правового регулювання прав засуджених до кримінально-виконавчого законодавства України та окреслює межі і форми функціонування пенітенціарної системи в цілому. Також, засудженим належать спеціальні права, які впливають із їх правового статусу в залежності від виду покарання, яке застосовується в кожному конкретному випадку та особистих особливостей засудженої особи (наприклад, якщо

засуджена особа є неповнолітньою, хворіє на туберкульоз, СНІД, є вагітною засудженою жінкою тощо) [14].

Міжнародно-правові стандарти гарантій прав засуджених визначають наступні їх основні принципи: заборона катувань і нелюдського чи принижуючого гідності поводження (гуманне ставлення та повага до людської гідності); керування пенітенціарними закладами в етичному контексті; позитивний вплив персоналу на ув'язнених. Ряд міжнародних організацій здійснює нагляд та контроль за дотриманням цих основних принципів, серед таких органів можна виділити: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Committee against Torture, Optional Protocol to the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment та ін. [15]

Наприклад, Комітет ООН проти катувань має мандат здійснювати моніторинг виконання державами-учасницями положення Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання [2] відповідно до якого держави повинні подавати доповіді із періодичністю раз у 4-5 років (Україна подала 7-му періодичну доповідь про виконання положень Конвенції у 2018 р. [3]).

Європейський комітет з прав людини на основі розгляду скарг або повідомлень щодо порушення прав, в т.ч. і прав засуджених, приймає рішення зміст яких дозволяє стверджувати, що ст.10 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права («всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі» [4]) підлягає розширеному трактуванню. На думку З.В. Журавської «комітет (Європейський комітет з прав людини – автор) зазвичай встановлює порушення права ув'язнених на гуманне ставлення та повагу їхньої людської гідності тоді, коли особи: три-

маються в одиночному ув'язненні; перебувають у антисанітарних умовах, без води, їжі, належних побутових умов; мають недостатнє харчування, тримаються без достатнього природного світла; піддаються впливу тривалих періодів ізоляції або переповненості; наражаються на фізичні, психологічні і словесні образи співробітників в'язниці або співкамерників; не можуть реалізувати можливості для отримання освіти, не мають доступу до інформації та документів; стикаються з відмовою у наданні необхідної медичної (в тому числі психічного здоров'я) допомоги та стоматологічної допомоги; не забезпечуються постіллям, можливістю фізичних вправ» [5, с.119-120].

Реформування пенітенціарної системи України спрямовано на перехід від карального підходу у виправленні засуджених до реабілітаційного та забезпечення дотримання міжнародних стандартів захисту прав засуджених. З цією метою правовий механізм гарантування прав засуджених детального регламентовано у законодавстві України, оскільки це дозволяє створити додаткові гарантії законності виконання покарань. [16]

Зокрема, основні права засуджених визначено в статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України. До них відносяться: право на отримання інформації про свої права і обов'язки, порядок та умови виконання та відбування призначеного судом покарання; право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; право на освіту; право на звернення до адміністрації установ та органів виконання покарань, національних та міжнародних правозахисних органів, правоохоронних та судових органів, державних органів і органів місцевого самоврядування, громадські організації; право на листування та право давати пояснення, звертатися із заявами, пропозиціями та скаргами рідною мовою; право на охорону здоров'я; право на соціальне забезпечення; право на отримання не заборонених законом; право на оплачувану працю; право на свободу віросповідання; право на належне матеріально-побутове

забезпечення; право на звернення до суду; право на отримання копій з особистої справи та інших документів; право на правову допомогу; право засуджених-іноземних громадян на підтримку зв'язку із дипломатичними представництвами та консульськими установами; право на побачення; право на безперервний сон засуджених у нічний час; право на дотримання умов розміщення засуджених [6]. Слід зауважити, що система гарантій прав засуджених включає в себе ряд нормативно-правові акти, які деталізують порядок реалізації таких прав [17].

На прикладі, реалізації права на охорону здоров'я більш детально розглянемо такий механізм. Права засуджених на охорону здоров'я є важливою частиною прав людини, навіть у випадку позбавлення її волі.

Деякі ключові аспекти прав засуджених на охорону здоров'я включають:

1) доступ до медичної допомоги, який включає в себе доступ до лікарських оглядів, лікування за необхідності і медичні консультації;

2) наявність відповідних санітарних умов, які сприяють збереженню здоров'я, включаючи чистоту, доступ до води та санітарні приміщення;

3) профілактика захворювань серед засуджених (зокрема, проведення вакцинації, введення заходів для запобігання інфекційних захворювань серед засуджених);

4) підтримка психічного здоров'я, забезпечення адекватної психічної допомоги для тих, хто може потребувати такої підтримки, зокрема у випадках депресії чи інших психічних станів;

5) доступ до ліків, медичних препаратів для засуджених, у тому числі ліків для хронічних захворювань.

Серед актів нормативно-правового регулювання змісту права засудженого на охорону здоров'я можна виділити наступні:

– кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49 Конституції України) [1];

– право «на охорону здоров'я в обсязі, встановленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за винятком обмежень, передбачених законом» (абз. 6 ч. 1 ст. 8 КВК України) [6];

– право на «медико-санітарне забезпечення засуджених до позбавлення волі» (ст. 116 8 КВК України) [6];

– право на доступ до закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України (Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України») [7];

– право осіб взятих під варту на вільний вибір лікаря (Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту») [8];

– право на медичну допомогу при невідкладних станах, первинну медичну допомогу, спеціалізовану та паліативну допомогу, медичну реабілітацію, санітарно-епідеміологічний нагляд, санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи, превентивну медицину, забезпечення медичними виробами, лікарськими засобами, технічними та іншими засобами реабілітації, реабілітацію та лікування після захворювань і травм (Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі») [9].

Важливим для забезпечення права засуджених на охорону здоров'я є впровадження міжнародних стандартів в цій сфері до кримінально-виконавчого законодавства України. Зокрема, право на охорону здоров'я та забезпечення достатнього рівня медичної допомоги в умовах позбавлення волі гарантується такими міжнародно-правовими актами, як:

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (International Covenant on Civil and Political Rights) – стаття 10 гаран-

тує право на гуманне та поважне поводження з особою під час позбавлення волі, включаючи забезпечення належних умов проживання та медичної допомоги [4].

2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність видів поводження або покарання (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) – стаття 16 Конвенції забороняє недоцільне медичне чи психіатричне лікування, яке суперечить медичним стандартам, та вимагає захисту від таких видів лікування [2].

3. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) – правила визначають стандарти стосовно охорони здоров'я засуджених, включаючи доступ до медичної допомоги, лікування та умови утримання засуджених [10].

4. Європейська конвенція з питань запобігання катувань та нелюдського чи принижуючого гідність поводження чи покарання (European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) – стаття 3 цієї конвенції забороняє катування та несправедливе чи нелюдське поводження, включаючи право надання належної медичної допомоги [11].

Значним досягненням законодавства в системі виконання покарань в сфері охорони здоров'я є те, що засуджені особи мають можливість звертатися до лікарських установ, що надають платні медичні послуги за власний рахунок, такі послуги здійснюються під наглядом персоналу медичної частини колоній за місцем відбування покарання. Також, відповідно до законодавства України система відбуття покарання відмовилася від примусового лікування від наркотичної та/або алкогольної залежності, яке тепер здійснюється за заявою засудженого. У 2016 році наказом Міністерства юстиції України від 16.05.2016 № 1418/5 було затверджено «Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Подолання алкогольної залежності»»,

норми якого визначали, що програма спрямована «на корекцію їх (засуджених – автор) соціальної поведінки під час відбування покарання у виді позбавлення волі та є складовою частиною процесу їх виправлення та ресоціалізації, становлення на життєву позицію, яка відповідає соціальним нормам» [12].

Серед цілей та завдань програми виділяють:

- формування здорового способу життя засуджених, підвищення мотивації для лікування від алкогольної залежності;
- подолання алкогольної залежності;
- реабілітація та отримання навичок подолання алкогольної залежності;
- запобігання морально-психологічній деформації, яка може відбутися у зв'язку із позбавленням волі;
- формування навичок контролю негативних емоцій, почуттів та станів, зміна стереотипних способів мислення та поведінки [12].

У листопаді 2023 р. Офісом Ради Європи в Україні та Міністерством юстиції України було презентовано проєкт корекційної програми для засуджених, які вживають психоактивні речовини. Програма є результатом спільного проєкту «Європейський Союз та Рада Європи працюють разом для підтримки в'язничної реформи в Україні Плюс (SPERU+)», розрахована для проходження повнолітніх засуджених в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України. Вона включає в себе 14 індивідуальних або групових занять (в т.ч. і онлайн), які враховують гендерні аспекти імплементації, вправи із формування навичок подолання потягу до вживання психотропних речовин та навичок протистояння груповому тиску для подолання можливих ризиків зриву [13].

Адміністрація виправної установи має право у випадках, коли за медичним висновком це є необхідним, застосовувати примусове годування засуджених, які відмовляються від прийняття їжі і це загрожує їх здоров'ю та життю. Також, на адміністрацію покладається обов'язок застосовувати примусові заходи

лікування призначенні судом, або якщо засудженні захворіли на хворобу, яка становить небезпеку для інших осіб.

Впровадження міжнародних стандартів поведіння із засудженими сприяло включенню до абз. 3 ч. 1 ст. 8 КВК України положення, згідно з яким засуджені не повинні піддаватися медичним дослідженням та експериментам незалежно від їх згоди [6].

Висновки. Реформування пенітенціарної системи України спрямовано на перехід від карального підходу у виправленні засуджених до реабілітаційного та забезпечення дотримання міжнародних стандартів захисту прав засуджених. З цією метою правовий механізм гарантування прав засуджених детального регламентовано у законодавстві України, оскільки це дозволяє створити додаткові гарантії законності виконання покарань, та орієнтовано на міжнародно-правові стандарти гарантій прав засуджених (гуманне ставлення та повага до людської гідності; керування пенітенціарними закладами в етичному контексті; позитивний вплив персоналу на ув'язнених). Захист та гарантування прав засуджених в першу чергу гарантується кон-

ституційними нормами, законами та нормами підзаконних нормативно-правових актів з урахуванням обмежень визначених законодавством та встановлених судовим вироком. Основними групами прав засуджених є: 1) загальні права притаманні для всіх громадян України; 2) спеціальні права засуджених. Право засуджених на охорону здоров'я визначає, що кожна особа має право на найвищий доступний стандарт фізичного і психічного здоров'я та включає в себе право на доступ до медичної допомоги, профілактичних заходів, лікування і забезпечення гігієнічних та санітарних умов та умов життя, які сприяють збереженню здоров'я. Значним досягненням законодавства в системі виконання покарань в сфері охорони здоров'я є те, що засуджені особи мають можливість звертатися до лікарських установ, що надають платні медичні послуги, система відбуття покарання відмовилася від примусового лікування від наркотичної та/або алкогольної залежності, яке тепер здійснюється за заявою засудженого, введено положення відповідно до якого засуджені не повинні піддаватися медичним дослідженням та експериментам незалежно від їх згоди.

Анотація

У статті зауважено, що реформування пенітенціарної системи України спрямовано на перехід від карального підходу у виправленні засуджених до реабілітаційного та забезпечення дотримання міжнародних стандартів захисту прав засуджених. Визначено, що з цією метою правовий механізм гарантування прав засуджених детального регламентовано у законодавстві України, оскільки це дозволяє створити додаткові гарантії законності виконання покарань, та орієнтовано на міжнародно-правові стандарти гарантій прав засуджених (гуманне ставлення та повага до людської гідності; керування пенітенціарними закладами в етичному контексті; позитивний вплив персоналу на ув'язнених). Підкреслено, що захист та гарантування прав засуджених в першу чергу гарантується конституційними нормами, законами та нормами підзаконних нормативно-правових актів з урахуванням обмежень визначених законодавством та встановлених судовим вироком. Уточнено, що основними групами прав засуджених є: 1) загальні права притаманні для всіх громадян України; 2) спеціальні права засуджених. Відмічено, що право засуджених на охорону здоров'я – це право на найвищий доступний стандарт фізичного і психічного здоров'я та включає в себе право на доступ до медичної допомоги, профілактичних заходів, лікування і забезпечення гігієнічних та санітарних умов та умов життя, які сприяють збереженню здоров'я. Зауважено, що значним досягненням законодавства в системі виконання покарань в сфері охорони здоров'я є те, що засуджені особи мають можливість звертатися до лікарських установ, що надають платні медичні послуги, система відбуття покарання відмовилася від примусового

лікування від наркотичної та/або алкогольної залежності, яке тепер здійснюється за заявою засудженого, введено положення відповідно до якого засуджені не повинні піддаватися медичним дослідженням та експериментам незалежно від їх згоди.

Ключеві слова: правовий статус засуджених, права засуджених, право засуджених на охорону здоров'я, місця несвободи.

Lytvynenko O.Yu. The right of convicts to health care: theoretical and legal analysis

The article notes that the reform of the penitentiary system of Ukraine is aimed at the transition from a punitive approach in the correction of convicts to a rehabilitation approach and ensuring compliance with international standards for the protection of the rights of convicts. It was determined that for this purpose, the legal mechanism for guaranteeing the rights of convicts is regulated in detail in the legislation of Ukraine, as it allows creating additional guarantees of the legality of the execution of punishments, and is oriented towards international legal standards of guarantees of the rights of convicts (humane treatment and respect for human dignity; management of penitentiary institutions in ethical context; positive influence of staff on prisoners). It is emphasized that the protection and guarantee of the rights of convicts is primarily guaranteed by constitutional norms, laws and norms of subordinate legal acts, taking into account the limitations defined by the legislation and established by the court verdict. It was clarified that the main groups of rights of convicts are: 1) general rights inherent to all citizens of Ukraine; 2) special rights of convicts. It is noted that the right of convicts to health care is the right to the highest available standard of physical and mental health and includes the right to access to medical care, preventive measures, treatment and provision of hygienic and sanitary conditions and living conditions that promote preservation of health. It was noted that a significant achievement of the legislation in the system of execution of punishments in the field of health care is that convicted persons have the opportunity to apply to medical institutions that provide paid medical services, the system of serving a sentence has abandoned forced treatment for drug and/or alcohol addiction, which is now carried out at the request of the convict, a provision has been introduced according to which convicts should not be subjected to medical research and experiments regardless of their consent.

Key words: the legal status of convicts, the rights of convicts, the right of convicts to health care.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4324> (дата звернення: 09.09.23)
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність видів поведінки або покарання: Конвенція ООН від 10.12.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (дата звернення: 11.09.23)
3. Seventh periodic report submitted by Ukraine under article 19 of the Convention pursuant to the optional reporting procedure, due in 2018. URL: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsr6dyc1r9rfK%2fLBIcuWSsptXmWtJ1ARBye2Y2PJj5g8d0m5ems%2bR%2bkVLjFwcMeaJEf9hEX%2fRyRgJyWQR1gY6o42U%2bVGsaDMagTgXbXDo2QZ5> (дата звернення: 01.10.23)
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 11.09.23)
5. Журавська З.В. Міжнародні стандарти реалізації прав засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їхньої людської гідності. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип.14. С. 117-125. (дата звернення: 10.09.23)

6. Кримінально-виконавчий кодекс України 11.07.2003 р. № 1129-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n41> (дата звернення: 12.09.23)
7. Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України: Наказ Міністерства юстиції України від 21.03.2013 р. № 499/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-13#Text> (дата звернення: 11.09.23)
8. Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту: Наказ Міністерства юстиції України від 10.02.2012 р. № 239/5/104 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0212-12#Text> (дата звернення: 03.09.23)
9. Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі: Наказ Міністерства юстиції України 15.08.2014 р. № 1348/5/572 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14#Text> (дата звернення: 09.09.23)
10. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Правила ООН від 30.08.1955 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 11.09.23)
11. Європейська конвенція з питань запобігання катувань та нелюдського чи принижуючого гідності поводження чи покарання: Конвенція Ради Європи від 26.11.1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text (дата звернення: 14.09.23)
12. Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Подолання алкогольної залежності»: наказ Міністерства юстиції України від 16.05.2016 № 1418/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0733-16#Text> (дата звернення: 15.09.23)
13. Презентація проєкту корекційної програми для засуджених, які вживають психоактивні речовини. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/presentation-of-rehabilitation-programme-for-the-inmates-with-alcoholic/drug-addiction> (дата звернення: 09.10.23).
14. Шкута О. О. Сучасні проблеми реалізації кримінально-виконавчої політики як засобу запобігання злочинності. Теоретико-прикладний аспект. *Прикарпатський юридичний вісник* : зб. наук. пр. 2017. № 6 (21). Т. 2. С. 154–157. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pjuv_2017_6\(2\)_34](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pjuv_2017_6(2)_34)
15. Шкута О. О. Теоретико-правовий аналіз поняття «пенітенціарна система». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* : зб. наук. пр. 2017. № 30, т. 2. С. 56–59. (Серія «Юриспруденція»). http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc30/part_2/16.pdf
16. Шкута О. О. Правове забезпечення функціонування пенітенціарної системи України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 254–261. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/11-2016/shkuta.pdf>.
17. Шкута О. О. Деякі питання діяльності спостережної комісії як складової соціального партнерства пенітенціарної системи України. *Право і суспільство* : наук. журнал. 2016. № 3. С. 177–182. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pis_2016_3\(1\)_35](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pis_2016_3(1)_35)